

Research Paper

The Role of Educational Planning in the Development of Human Capital among Higher Education Graduates: Emphasizing Employability and Entrepreneurial Skills

Akbar Jadidi Mohammadabadi ^{*}

¹ Associate Professor of Department of Education, Payame Noor University, Tehran, Iran.

[10.22080/eps.2026.31474.2407](https://doi.org/10.22080/eps.2026.31474.2407)**Received:**

March 23, 2026

Accepted:

May 10, 2026

Available online:

September 6, 2025

Keywords:

Educational Planning, Human Capital, Job Skills, Entrepreneurship, Higher Education.

Abstract

Aim: Educational planning plays a key role in the quality of graduates' human capital. This research aims to analyze the role of educational planning in developing human capital of higher education graduates with an emphasis on job skills and entrepreneurship using a meta-synthesis method.

Methodology: This applied, qualitative study employed a synthesis research (meta-synthesis) approach. From 287 initial sources published between 2000 and 2025, after removing duplicates and title/abstract screening, 82 sources were assessed for quality using the CASP checklist. Finally, 45 valid sources (22 English articles, 18 Persian articles, 3 books, 2 dissertations) were selected for analysis. Data were analyzed using qualitative content analysis in three stages: open coding (85 codes), axial coding (7 organizing themes), and selective coding (3 global themes). Credibility was ensured through peer debriefing and source triangulation, and trustworthiness through inter-coder agreement (85%).

Results: Three global themes were identified: 1) The effective role of educational planning in human capital development including five components (impact on general competencies, job skills, soft skills, entrepreneurship, and employability); 2) Obstacles and challenges including structural-methodological barriers (traditional approach, mismatch with labor market, theoretical assessment) and participatory-infrastructure barriers (weak stakeholder participation, lack of facilities); 3) Improvement strategies including goal-content strategies, method-assessment strategies, and structural strategies (revising objectives, reforming assessment, linking with industry, empowering faculty).

Conclusions and suggestions: Educational planning succeeds in developing human capital when it has skill-oriented goals, practical content, active methods, and multidimensional assessment. Specific suggestions include: requiring at least two real practical projects per academic level; allocating 30% of course grades to group activities; gradually replacing 50% of written exams with portfolio assessment; making a 3-credit internship mandatory with employer evaluation; forming a joint university-industry working group in each faculty; and empowering faculty through annual 30-hour courses in active teaching methods.

Innovation and originality: Innovation at three levels: methodological (synthesis research with systematic review and CASP), theoretical (three-theme framework of simultaneous impact on five components of human capital), and practical (specific quantitative suggestions such as replacing 50% of exams with portfolios).

*Corresponding Author: Akbar Jadidi Mohammadabadi

Address: Associate Professor of Department of Education, Payame Noor University, Tehran, Iran. Code: 65719-95863

Email: a.jadidi@pnu.ac.ir

Tel: 09132933129

Extended Abstract

Introduction

Higher education is expected to produce graduates capable in knowledge, skills, and entrepreneurship, yet a significant gap remains between academic outputs and labor market needs in Iran and many other countries (OECD, 2024; Tight, 2023; Akbari & Mousavi, 2024). Graduates often lack job-specific skills, soft skills (e.g. communication, teamwork, problem-solving), and entrepreneurial competencies (Hosseini et al. 2024; Salehi et al. 2021). This gap leads to increased graduate unemployment, employer dissatisfaction, and inefficient use of educational investments.

A major root of this challenge is inefficiency in educational planning. Traditional content-centric, theory-dominated planning fails to link university education with occupational and entrepreneurial outcomes (Eimer & Bohndick, 2023; Ghasemi & Rastegar, 2023). In contrast, modern planning emphasizes skill orientation, practical competencies, and stakeholder participation (Fathi Vajargah, 2023). Human capital is multidimensional, including job skills, soft skills, and entrepreneurial capabilities (Zarei, 2024). Simultaneous cultivation of these dimensions significantly increases employability and career success (Dorn et al. 2024; Salehi et al. 2021).

Despite the growing body of research on educational planning and human capital, most existing studies have examined only one or two dimensions of human capital in isolation. For instance, some studies focus solely on job skills (Eimer & Bohndick, 2023; Karimi et al. 2024), while others concentrate on entrepreneurship (Zarei et al. 2024) or soft skills (Aghaee et al., 2023). A notable gap in the literature is the absence of an integrated model that simultaneously explains how educational planning influences all five key components of human capital: general competencies, job skills, soft skills, entrepreneurship, and employability. This fragmented approach limits the ability of policymakers and curriculum designers to adopt holistic reforms.

The simultaneous development of these five dimensions is not merely additive but synergistic. Research in labor economics (Dorn et al. 2024) demonstrates that graduates who possess strong job-specific skills but lack soft skills face significant barriers to career advancement. Conversely, entrepreneurial competencies without technical job skills rarely translate into successful ventures. Therefore, educational planning must be conceptualized as a multi-target intervention. The present study addresses this need by employing a meta-synthesis method to integrate findings from 45 high-quality sources, thereby providing a comprehensive thematic framework that captures the interplay between educational planning and multidimensional human capital development.

From a theoretical perspective, this study is grounded in Becker's human capital theory (1964) extended by recent competency-based approaches (Fathi Vajargah, 2023). In the Iranian context, despite repeated policy declarations emphasizing skill-oriented higher education, empirical evidence shows persistent gaps between curricula and labor market demands (Akbari & Mousavi, 2024; Sharifi, 2025). A systematic synthesis of international and national evidence is urgently needed to identify transferable strategies and context-specific barriers. The following research question guides this synthesis: What role does educational planning play in developing higher education graduates' human capital with an emphasis on job skills and entrepreneurship, and how can this role be explained?

The present study has no hypotheses and aims to provide a thematic framework for reforming educational planning in Iran. Using a meta-synthesis approach (Sandelowski & Barroso, 2007), it systematically reviews and synthesizes qualitative findings from 45 credible sources published between 2000 and 2025.

Methodology

This applied study is qualitative, using a synthesis research (meta-synthesis) approach (Sandelowski & Barroso, 2007). The research population included all relevant scientific sources on educational planning, human capital, job skills, and entrepreneurship published between 2000 and 2025. A systematic search was conducted in Persian databases (SID, Magiran, Noormags, Ensani) and international databases (ScienceDirect, Scopus, Eric, ProQuest, Google Scholar) using keywords: “educational planning”, “human capital”, “job skills”, “soft skills”, “entrepreneurship”, “employability”. Initially, 287 sources were identified. After removing duplicates (82), 205 remained. Title/abstract screening based on inclusion criteria (conceptual relevance, scientific validity, timeliness) removed 123 sources. Then, 82 full texts were assessed for quality using the CASP checklist (score >40 out of 50), resulting in 45 final sources (22 English articles, 18 Persian articles, 3 books, 2 dissertations). Data were extracted using a structured data extraction form. Credibility was ensured through peer debriefing, and trustworthiness through inter-coder agreement (85%). Data were analyzed using qualitative content analysis in three stages: open coding (85 initial codes), axial coding (7 organizing themes), and selective coding (3 global themes).

Findings

The synthesis of 45 sources led to 29 basic themes, 7 organizing themes, and 3 global themes. The first global theme, “effective role of educational planning in human capital development”, comprises five components: impact on general competencies, job skills, soft skills, entrepreneurship, and employability. The second global theme, “obstacles and challenges”, includes structural-methodological barriers (traditional approach, mismatch with labor market, theoretical assessment) and participatory-infrastructure barriers (weak stakeholder participation, lack of facilities). The third global theme, “improvement strategies”, includes goal-content strategies, method-assessment strategies, and structural strategies (e.g., revising objectives, reforming assessment, linking with industry, empowering faculty). The research has no hypotheses; all findings are based on qualitative analysis of sources.

Conclusion

The conclusion shows that: (a) educational planning succeeds in developing human capital when it has skill-oriented goals, practical content, active methods, and multidimensional assessment, with impact distinguishable across five areas; (b) two main obstacle categories weaken planning effectiveness; (c) three strategy groups were identified to overcome these obstacles. Specific suggestions include: requiring at least two real practical projects per academic level, allocating 30% of course grades to group activities, gradually replacing 50% of written exams with portfolio assessment, making a 3-credit internship mandatory with employer evaluation, forming a joint university-industry working group in each faculty, and empowering faculty through annual 30-hour courses in active teaching methods. Implementing these suggestions can transform educational planning from traditional to skill-based, participatory, and entrepreneurial, reducing the gap between higher education and the labor market and strengthening student entrepreneurship and employability.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The sole author was responsible for the study's conceptualization, methodology, data collection, analysis, writing, and final approval.

Conflict of Interest

The author declares no conflict of interest.

Acknowledgments

The author expresses gratitude to all researchers whose scholarly works contributed to the theoretical and empirical foundations of this study.

مقاله پژوهشی

نقش برنامه‌ریزی آموزشی در توسعه سرمایه‌ی انسانی دانش‌آموختگان آموزش عالی با تأکید بر مهارت‌های شغلی و کارآفرینی

اکبر جدیدی محمدآبادی*^{ID}¹ دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

10.22080/eps.2026.31474.2407

چکیده

هدف: برنامه‌ریزی آموزشی نقش کلیدی در کیفیت سرمایه انسانی دانش‌آموختگان ایفا می‌کند. این پژوهش با هدف تحلیل نقش برنامه‌ریزی آموزشی در توسعه سرمایه‌ی انسانی دانش‌آموختگان آموزش عالی با تأکید بر مهارت‌های شغلی و کارآفرینی و با استفاده از روش فراترکیب انجام شده است.

روش‌شناسی: این پژوهش با هدف کاربردی و ماهیت کیفی و با استفاده از رویکرد فراترکیب (سنتزپژوهی) انجام شد. از میان ۲۸۷ منبع منتشرشده بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵، پس از اعمال مراحل غربالگری و ارزیابی کیفیت با چک‌لیست CASP، ۴۵ منبع معتبر (شامل ۲۲ مقاله انگلیسی، ۱۸ مقاله فارسی، ۳ کتاب و ۲ پایان‌نامه) به عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری انجام گرفت: کدگذاری باز (۸۵ کد)، محوری (۷ مضمون سازمان‌دهنده) و گزینشی (۳ مضمون فراگیر). اعتبار یافته‌ها از طریق مرور هم‌تا و مثلث‌سازی منابع و پایایی با روش توافق بین‌کدگذاران (با میزان توافق ۸۵ درصد) تأمین شد.

یافته‌ها: سه مضمون فراگیر شناسایی شد: ۱) نقش اثربخش برنامه‌ریزی آموزشی در توسعه سرمایه انسانی که با پنج مؤلفه شامل تأثیر بر شایستگی‌های عمومی، مهارت‌های شغلی، مهارت‌های نرم، کارآفرینی و اشتغال‌پذیری تبیین گردید؛ ۲) موانع و چالش‌ها که در دو دسته موانع ساختاری-روشی (رویکرد سنتی، عدم انطباق با بازار کار، ارزشیابی نظری) و موانع مشارکتی-زیرساختی (ضعف مشارکت ذی‌نفعان، کمبود امکانات) قرار می‌گیرند؛ و ۳) راهکارهای بهبود مشتمل بر راهکارهای هدفی-محتوایی، روشی-ارزشیابی و ساختاری (از جمله بازنگری اهداف، اصلاح ارزشیابی، پیوند با صنعت و توانمندسازی اساتید).

نتیجه‌گیری و پیشنهادها: برنامه‌ریزی آموزشی زمانی در توسعه سرمایه انسانی موفق است که اهداف مهارت‌محور، محتوای کاربردی، روش‌های فعال و ارزشیابی چندوجهی داشته باشد. پیشنهادهای مشخص عبارتند از: الزام به طراحی حداقل دو پروژه عملی واقعی در هر مقطع تحصیلی؛ گنجاندن فعالیت‌های گروهی با سهم ۳۰ درصدی از نمره؛ جایگزینی تدریجی ۵۰ درصد آزمون‌های کتبی با ارزشیابی پورتفولیو؛ اجباری شدن کارآموزی ۳ واحدی با ارزیابی کارفرما؛ تشکیل کارگروه مشترک دانشگاه-صنعت در هر دانشکده؛ و توانمندسازی اساتید با دوره‌های ۳۰ ساعته سالانه در روش‌های تدریس فعال.

نوآوری و اصالت: نوآوری در سه سطح: روش‌شناختی (سنتزپژوهی با مرور نظام‌مند و CASP)، نظری (چارچوب سه‌مضمونی تأثیر هم‌زمان بر پنج مؤلفه سرمایه انسانی) و کاربردی (پیشنهادها) کمی مشخص مانند جایگزینی ۵۰٪ آزمون‌ها با پورتفولیو).

تاریخ دریافت:

۱۴۰۵/۰۱/۰۳

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۵/۰۲/۲۰

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۶/۱۵

کلیدواژه‌ها:

برنامه‌ریزی آموزشی، سرمایه‌ی انسانی، مهارت‌های شغلی، کارآفرینی، آموزش عالی.

ایمیل: a.jadidi@pnu.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۳۲۹۳۳۱۲۹

* نویسنده مسئول: اکبر جدیدی محمدآبادی

آدرس: دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

مقدمه

آموزش عالی به‌عنوان یکی از نهادهای کلیدی در تولید و بازتولید سرمایه‌ی انسانی، انتظار می‌رود دانش‌آموختگانی توانمند در حوزه‌های دانشی، مهارتی و کارآفرینانه تربیت کند (OECD, 2024). با این حال، در بسیاری از کشورها از جمله ایران، شکاف قابل توجهی میان خروجی‌های دانشگاهی و نیازهای بازار کار وجود دارد. مطالعات نشان می‌دهند که فارغ‌التحصیلان اغلب از مهارت‌های شغلی، مهارت‌های نرم و توانمندی‌های کارآفرینانه کافی برخوردار نیستند (Tight, 2023؛ Akbari & Mosavi, 2024) این مسئله به افزایش بیکاری تحصیل‌کردگان و نارضایتی کارفرمایان منجر شده است (Hosseini et al. 2024).

یکی از ریشه‌های اصلی این چالش، ناکارآمدی در برنامه‌ریزی آموزشی است. برنامه‌ریزی آموزشی سنتی که عمدتاً محتوا-محور، نظری و فاقد انعطاف در برابر تحولات محیطی است، نمی‌تواند پیوند معناداری میان آموزش دانشگاهی و پیامدهای شغلی و کارآفرینانه برقرار کند (Eimer & Bohndick, 2023؛ Ghasemi & Rastegar, 2023) در مقابل، رویکردهای نوین برنامه‌ریزی آموزشی بر مهارت‌محوری، شایستگی‌های عملی و مشارکت ذی‌نفعان تأکید دارند (Fathi Vajargah, 2023). در این میان، توجه به برنامه‌ریزی آموزشی به‌عنوان بستر اصلی بهره‌گیری از هوش مصنوعی ضروری است. با این حال، استفاده از هوش مصنوعی می‌تواند فرآیندهای برنامه‌ریزی آموزشی را به‌طور چشمگیری تسهیل و کارآمدتر سازد (Sabzipour et al. 2025). بنابراین، برنامه‌ریزی آموزشی به‌عنوان حلقه واسط میان اهداف دانشگاه و پیامدهای آن، نقشی تعیین‌کننده در کیفیت سرمایه‌ی انسانی دانش‌آموختگان ایفا می‌کند. سرمایه‌ی انسانی مفهومی چندبعدی است که فراتر از دانش نظری، شامل مهارت‌های شغلی (توانایی انجام وظایف حرفه‌ای)، مهارت‌های نرم (ارتباط مؤثر، کار تیمی، حل مسئله) و قابلیت‌های کارآفرینانه (تشخیص فرصت، خلاقیت، نوآوری) می‌شود (Zarei, 2024). پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که پرورش همزمان این ابعاد در دانشجویان، اشتغال‌پذیری و موفقیت شغلی آنان را به‌طور چشمگیری افزایش می‌دهد (Dorn et al, 2024)؛ Salehi et al, 2021. با این وجود، در نظام آموزش عالی ایران، برنامه‌های درسی اغلب به بعد نظری دانش تأکید داشته و سایر ابعاد سرمایه‌ی انسانی را نادیده می‌گیرند (Sharifi, 2025؛ Hosseini, 2025).

مرور نظام‌مند پیشینه نشان می‌دهد که اگرچه پژوهش‌های متعددی به نقش برنامه‌ریزی آموزشی در مهارت‌های شغلی یا کارآفرینی یا مهارت‌های نرم به صورت جداگانه پرداخته‌اند، اما مطالعه‌ای که همزمان تأثیر برنامه‌ریزی آموزشی را بر هر چهار مؤلفه سرمایه‌ی انسانی (مهارت شغلی، مهارت نرم، کارآفرینی و اشتغال‌پذیری) در قالب یک مدل یکپارچه و با روش سنتزپژوهی بررسی کند، یافت نشد. مشابه این خلأ در پژوهش تحلیل ضرورت‌ها و راهبردهای اجرای نظام یادگیری مهارت‌محور در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای (AbdiPour et al, 2025) نیز گزارش شده است که بر نبود الگویی جامع برای یادگیری مهارت‌محور تأکید دارد. در پژوهش دیگری با عنوان سنتزپژوهی موانع انتقال یادگیری در آموزش‌های سازمانی (Mansoori & Joneid, 2024) نیز از روش فراترکیب برای شناسایی موانع استفاده شده است. به عبارت دیگر، خلأ اصلی فقدان چارچوبی منسجم است که نشان دهد برنامه‌ریزی آموزشی چگونه و تا چه اندازه می‌تواند به‌طور همزمان این ابعاد را توسعه دهد. این خلأ، دلیل اصلی انتخاب موضوع پژوهش حاضر است که با روش فراترکیب (سنتزپژوهی) به دنبال پر کردن آن می‌باشد.

مرور نظام‌مند پیشینه نشان می‌دهد که پژوهش‌های پیشین عمدتاً به تأثیر برنامه‌ریزی آموزشی بر یکی از مؤلفه‌های سرمایه‌ی انسانی (مانند مهارت‌های شغلی یا کارآفرینی یا مهارت‌های نرم) به صورت جداگانه پرداخته‌اند. با این حال، مطالعه‌ای که به‌طور همزمان نقش برنامه‌ریزی آموزشی را بر هر چهار مؤلفه اصلی سرمایه‌ی انسانی (مهارت شغلی، مهارت نرم، کارآفرینی و اشتغال‌پذیری) در قالب یک مدل یکپارچه و با روش سنتزپژوهی بررسی کند، یافت نشد. این خلأ نظری و روش‌شناختی، به ویژه در نظام آموزش عالی ایران که با شکاف عمیق میان محتوای دانشگاهی و نیازهای بازار کار مواجه است، ضرورت انجام پژوهشی جامع را دوچندان می‌کند. از آنجا که

سیاست‌گذاران آموزشی و برنامه‌ریزان درسی نیازمند چارچوبی منسجم و مبتنی بر شواهد برای اصلاح برنامه‌های درسی هستند، این پژوهش با هدف تبیین نظری نقش برنامه‌ریزی آموزشی در توسعه سرمایه انسانی و ارائه راهکارهای عملی انجام شده است. بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش به صورت زیر تدوین شده است: برنامه‌ریزی آموزشی چه نقشی در توسعه سرمایه‌ی انسانی دانش‌آموختگان آموزش عالی با تأکید بر مهارت‌های شغلی و کارآفرینی ایفا می‌کند و این نقش چگونه قابل تبیین است؟

روش شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت کیفی است. رویکرد پژوهش، سنتزپژوهی (فرا ترکیب) می‌باشد که یکی از روش‌های فرامطالعه در زمره رویکردهای کیفی است و به ترکیب و تفسیر یافته‌های کیفی مطالعات پیشین می‌پردازد (Sandelowski & Barroso, ۲۰۰۷). کاربرد روش سنتزپژوهی در حوزه برنامه‌ریزی آموزشی در مطالعات داخلی نظیر سنتزپژوهی موانع انتقال یادگیری (Mansoori & Joneid, ۲۰۲۴) و تحلیل ضرورت‌ها و راهبردهای اجرای نظام یادگیری مهارت‌محور (AbdiPour et al, ۲۰۲۵) نیز مورد تأیید قرار گرفته است. این پژوهش به دنبال پاسخ به سؤال کیفی برنامه‌ریزی آموزشی چه نقشی در توسعه سرمایه انسانی دانش‌آموختگان آموزش عالی با تأکید بر مهارت‌های شغلی و کارآفرینی ایفا می‌کند؟ می‌باشد.

جستجوی نظام‌مند در پایگاه‌های داده داخلی شامل SID، Magiran، Noormags، Ensani و پایگاه‌های خارجی شامل ScienceDirect، Scopus، Eric، ProQuest و Google Scholar انجام شد. واژگان کلیدی به دو زبان فارسی و انگلیسی عبارت بودند از: «برنامه‌ریزی آموزشی»، «سرمایه انسانی»، «مهارت‌های شغلی»، «مهارت‌های نرم»، «کارآفرینی»، «اشتغال‌پذیری» و معادل‌های انگلیسی آنها "Educational Planning"، "Human Capital"، "Job Skills"، "Soft Skills"، "Entrepreneurship"، "Employability".

در مرحله اول جستجو، ۲۸۷ منبع (شامل مقالات، کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها) در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ شناسایی شد. در مرحله دوم (حذف تکراری)، ۸۲ منبع تکراری حذف و ۲۰۵ منبع باقی ماند. در مرحله سوم (پالایش بر اساس عنوان و چکیده)، با اعمال معیارهای ورود (ارتباط مفهومی مستقیم با سؤال پژوهش، اعتبار علمی، به‌روز بودن) و خروج (عدم ارتباط، کمبود داده‌های کیفی، عدم دسترسی به متن کامل)، تعداد ۱۲۳ منبع حذف گردید. در مرحله چهارم (ارزیابی کیفیت و متن کامل)، ۸۲ منبع باقیمانده به صورت کامل مطالعه شدند و در نهایت، با اعمال چک‌لیست (CASP امتیاز بالای ۴۰ از ۵۰)، ۴۵ منبع (شامل ۲۲ مقاله انگلیسی، ۱۸ مقاله فارسی، ۳ کتاب تخصصی و ۲ پایان‌نامه) به عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند. از مجموع ۲۸۷ منبع شناسایی‌شده در جستجوی اولیه، پس از حذف ۸۲ منبع تکراری، ۲۰۵ منبع باقی ماند. در مرحله پالایش عنوان و چکیده، ۱۲۳ منبع بر اساس معیارهای ورود و خروج حذف گردید و ۸۲ منبع برای ارزیابی کیفیت باقی ماند. در نهایت، پس از اعمال چک‌لیست CASP و حذف ۳۷ منبع دیگر، ۴۵ منبع به عنوان نمونه نهایی انتخاب شد.

نمونه‌گیری به صورت هدفمند (Purposeful Sampling) و بر اساس معیارهای ورود نهایی انجام شد: (۱) ارتباط مفهومی مستقیم با متغیرهای پژوهش؛ (۲) اعتبار علمی (مجلات معتبر علمی-پژوهشی یا ناشران دانشگاهی)؛ (۳) امتیاز CASP بالای ۴۰؛ (۴) به‌روز بودن (اولویت با منابع ۲۰۱۵-۲۰۲۵). بدین ترتیب، ۴۵ منبع معتبر به عنوان نمونه نهایی انتخاب و تحلیل شد.

برای استخراج نظام‌مند داده‌ها از فرم استخراج داده‌های ساختاریافته (Structured Data Extraction Form) استفاده شد. این فرم شامل بخش‌های زیر بود: اطلاعات کتابشناختی، مفاهیم کلیدی، تعاریف نظری، ابعاد و مؤلفه‌های مرتبط با هر سؤال پژوهشی، و یافته‌های اصلی. استفاده از این فرم، یکنواختی و قابلیت تکرار فرایند استخراج را تضمین می‌کند (Khanifar & Muslimi, 2017). فرایند استخراج توسط پژوهشگر و یک کدگذار دیگر به طور مستقل بر روی ۲۰٪ از منابع انجام شد.

در پژوهش‌های کیفی به جای روایی و پایایی کمی، از مفاهیم اعتبارپذیری (Credibility) و قابلیت اعتماد (Trustworthiness) استفاده می‌شود (Lincoln & Guba, 1985). برای تأمین اعتبارپذیری از دو راهبرد استفاده شد: الف) مرور همتا (Peer Debriefing)، به این صورت که کدها و مضامین استخراج‌شده به دو نفر از متخصصان علوم تربیتی ارائه و اصلاحات آنها اعمال گردید؛ ب) مثلث‌سازی منابع (Source Triangulation)، با استفاده از منابع متنوع (کتاب، مقاله، پایان‌نامه). برای تأمین قابلیت اعتماد، از روش توافق بین‌کدگذاران (Inter-coder Agreement) استفاده شد. درصد توافق محاسبه‌شده ۸۵٪ بود که در پژوهش‌های کیفی سطح قابل قبولی است (Miles & Huberman, 1994). همچنین برای ارزیابی کیفیت منابع منتخب از چک‌لیست CASP استفاده گردید.

داده‌ها با استفاده از تحلیل محتوای کیفی (Qualitative Content Analysis) و در سه مرحله کدگذاری تحلیل شدند:

کدگذاری باز (Open Coding): متون منابع خط به خط مطالعه و مفاهیم اولیه (کدهای باز) استخراج شدند. این مرحله منجر به تولید ۸۵ کد باز اولیه گردید.

کدگذاری محوری (Axial Coding): کدهای باز بر اساس شباهت معنایی در مقوله‌های عمده‌تر دسته‌بندی شدند و ۷ مقوله محوری (که همان مضامین سازمان‌دهنده هستند) شکل گرفت.

کدگذاری گزینشی (Selective Coding): مقوله‌های محوری حول مقوله‌های مرکزی (مضامین فراگیر) سازماندهی شدند و در نهایت ۳ مضمون فراگیر به دست آمد.

به دلیل ماهیت سنتزپژوهی، این تحقیق از داده‌های اولیه میدانی استفاده نکرده است. با این حال، تلاش شد با به‌کارگیری منابع متنوع، معیارهای سختگیرانه انتخاب منابع و اعتباربخشی مضامین، یافته‌ها از اعتمادپذیری بالایی برخوردار شوند.

یافته‌های پژوهش

پس از اجرای جستجوی نظام‌مند در پایگاه‌های داخلی (SID، Magiran، Noormags، Ensani) و خارجی (ScienceDirect، Scopus، Eric، ProQuest) با کلیدواژه‌های مرتبط (برنامه‌ریزی آموزشی، سرمایه انسانی، مهارت‌های شغلی، کارآفرینی، سنتزپژوهی)، در مجموع ۲۸۷ منبع در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ شناسایی شد. پس از حذف منابع تکراری (۸۲ منبع)، ۲۰۵ منبع برای بررسی عنوان و چکیده باقی ماند. در مرحله بعد، بر اساس معیارهای ورود (ارتباط مفهومی مستقیم، اعتبار علمی، به‌روز بودن) و خروج (کمبود داده‌های کیفی مرتبط، عدم دسترسی به متن کامل)، ۱۲۳ منبع حذف گردید. در نهایت، ۴۵ منبع (شامل ۲۲ مقاله انگلیسی، ۱۸ مقاله فارسی، ۳ کتاب تخصصی و ۲ پایان‌نامه) به عنوان نمونه نهایی برای تحلیل کیفی انتخاب شدند.

منابع نهایی عمدتاً در بازه زمانی ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۵ منتشر شده‌اند. بیشتر مقالات خارجی در مجلات معتبری نظیر *Journal of Employment Counseling*، *Higher Education*، *Studies in Higher Education* و بیشتر مقالات فارسی در مجلات علمی-پژوهشی برنامه‌ریزی آموزش عالی، مطالعات برنامه درسی و پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی منتشر شده‌اند. تنوع منابع از نظر رویکرد (کیفی، ترکیبی، نظری) و جامعه هدف (دانشجویان، فارغ‌التحصیلان، کارفرمایان) غنای تحلیلی پژوهش را افزایش داده است.

داده‌های استخراج‌شده از ۴۵ منبع، با استفاده از تحلیل محتوای کیفی و در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی مورد تحلیل قرار گرفتند. حاصل این فرایند، شناسایی ۲۹ مضمون پایه، ۷ مضمون سازمان‌دهنده و ۳ مضمون فراگیر است. در جدول زیر، ساختار سلسله‌مراتبی مضامین به همراه فراوانی ارجاع در منابع ارائه شده است.

جدول ۱: مضامین مستخرج از تحلیل سنتز پژوهی

تعداد منابع	مضامین پایه (Basic) نمونه	مضمون سازمان‌دهنده (Organizing)	مضمون فراگیر (Global)
۳۱	اهداف مهارت‌محور، محتوای کاربردی، روش‌های فعال یاددهی-یادگیری، ارزشیابی چندوجهی، مشارکت ذی‌نفعان	شایستگی‌های عمومی دانشجویان	نقش اثربخش برنامه‌ریزی آموزشی در توسعه سرمایه انسانی
۲۸	نیازسنجی شغلی، آموزش عملی، پروژه‌های واقعی، یادگیری مبتنی بر کارآموزی، ارزشیابی مهارت‌محور	مهارت‌های شغلی	
۲۴	اهداف ارتباطی و تفکر انتقادی، فعالیت‌های تعاملی و گروهی، یادگیری مشارکتی و حل مسئله، ارزشیابی عملکردمحور	مهارت‌های نرم	
۲۲	اهداف کارآفرینانه (خلاقیت، تصمیم‌گیری)، محتوای نوآوری و مدیریت کسب‌وکار، روش‌های تجربی و پروژه‌محور	کارآفرینی	
۲۰	یکپارچگی کارآموزی، پرورش همزمان مهارت‌های نرم و شغلی، هم‌راستایی با نیاز کارفرمایان	اشتغال‌پذیری	
۲۶	رویکرد سنتی و محتوا-محور، عدم انطباق با نیاز بازار کار، روش‌های ارزشیابی سنتی	موانع ساختاری و روشی	موانع و چالش‌ها
۱۹	ضعف مشارکت ذی‌نفعان، کمبود منابع و امکانات آموزشی	موانع مشارکتی و زیرساختی	
۲۳	بازنگری اهداف با رویکرد مهارت‌محوری، طراحی محتوای میان‌رشته‌ای و کاربردی	راهکارهای هدفی و محتوایی	راهکارهای بهبود
۲۱	به‌کارگیری روش‌های فعال، اصلاح نظام ارزشیابی به سمت عملکردمحوری	راهکارهای روشی و ارزشیابی	
۲۵	ایجاد پیوند دانشگاه و صنعت، توانمندسازی اساتید، تأمین زیرساخت‌ها	راهکارهای ساختاری	

توجه: تعداد منابع نشان‌دهنده فراوانی اشاره به آن مضمون در ۴۵ منبع تحلیل شده است.

مضمون فراگیر اول: نقش اثربخش برنامه‌ریزی آموزشی در توسعه سرمایه انسانی

تحلیل منابع نشان داد که برنامه‌ریزی آموزشی از پنج مسیر اصلی بر توسعه سرمایه انسانی تأثیر می‌گذارد: **(الف) شایستگی‌های عمومی دانشجویان:** برنامه‌ریزی آموزشی مؤثر از طریق تعیین اهداف مهارت-محور (مانند توانایی حل مسئله و تفکر انتقادی)، طراحی محتوای درسی مبتنی بر مسائل واقعی، به‌کارگیری روش‌های فعال یادگیری (پروژه-محور، تجربی) و ارزشیابی چندوجهی (ترکیب آزمون کتبی با پروژه عملی)، بستر مناسبی برای رشد شایستگی‌های پایه فراهم می‌کند (Fathi Vajargah, 2023؛ Zarei, 2024). مشارکت ذی‌نفعان (اساتید، صنعت، کارفرمایان) در فرایند برنامه‌ریزی نیز هم‌راستایی برنامه‌ها با نیازهای واقعی را افزایش می‌دهد (Akbari & Mosavi, 2024).

(ب) مهارت‌های شغلی: وجود برنامه‌ریزی آموزشی مبتنی بر نیازسنجی شغلی و تحلیل بازار کار، همراه با گنجاندن دوره‌های کارآموزی اجباری، پروژه‌های عملی واقعی و ارزشیابی مهارت-محور، مهارت‌های تخصصی و کاربردی دانشجویان را به طور معناداری افزایش می‌دهد (Eimer & Bohndick, 2023؛ Karimi et al, 2024). همچنین آموزش‌های عملی در کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها، دانشجویان را برای ورود مستقیم به محیط کار آماده می‌سازد (Nasiri, 2022).

(ج) مهارت‌های نرم: فعالیت‌های گروهی، بحث‌های کلاسی، ارائه‌های شفاهی، یادگیری مبتنی بر مسئله و ارزشیابی همتایان، که همگی حاصل طراحی هدفمند برنامه درسی هستند، به تقویت مهارت‌هایی نظیر ارتباط مؤثر، کار تیمی، حل مسئله و تفکر انتقادی می‌انجامد (Rezaei et al, 2023). این مهارت‌ها هرچند غیرفنی، نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت شغلی بلندمدت دارند.

(د) کارآفرینی: برنامه‌ریزی آموزشی کارآفرینانه با تعریف اهدافی مانند خلاقیت، تصمیم‌گیری و مسئولیت‌پذیری؛ ارائه محتوای مرتبط با نوآوری، مدیریت کسب‌وکار و شناسایی فرصت؛ و به‌کارگیری روش‌های تجربی (نظیر طراحی طرح کسب‌وکار و شبیه‌سازی) نیت و رفتار کارآفرینانه دانشجویان را تقویت می‌کند (Ahmadi, 2023).

(ه) اشتغال‌پذیری: یکپارچه‌سازی کارآموزی در برنامه درسی، پرورش همزمان مهارت‌های نرم و شغلی، و هم‌راستایی برنامه‌ها با نیازهای کارفرمایان، مستقیماً بر اشتغال‌پذیری دانشجویان تأثیر مثبت می‌گذارد (OECD, 2024). فارغ‌التحصیلانی که از طریق برنامه‌ریزی مهارت-محور تربیت شده‌اند، شانس بیشتری برای یافتن شغل متناسب و ماندگاری در آن دارند.

مضمون فراگیر دوم: موانع و چالش‌های برنامه‌ریزی آموزشی

منابع مورد مطالعه دو دسته مانع اصلی را شناسایی کردند:

(و) موانع ساختاری و روشی: رویکرد سنتی و محتوا-محور (که هنوز در بسیاری از دانشگاه‌های ایران حاکم است)، تأکید صرف بر انتقال دانش نظری از طریق سخنرانی، عدم انطباق محتوای درسی با نیازهای واقعی بازار کار (Sharifi, 2025) و روش‌های ارزشیابی سنتی (آزمون‌های کتبی تشریحی و تستی) از جمله موانعی هستند که مانع از توسعه مهارت‌های عملی و کارآفرینی می‌شوند (Zarei, 2024).

(ز) موانع مشارکتی و زیرساختی: ضعف در مشارکت ذی‌نفعان (به‌ویژه صنایع و کارفرمایان) در فرایند طراحی و بازنگری برنامه‌های درسی (Akbari & Mosavi, 2024) و کمبود منابع و امکانات آموزشی نظیر آزمایشگاه‌های مهارتی، کارگاه‌های عملی و اینترنت پایدار، از دیگر موانع اصلی هستند (Hosseini et al, 2024). این موانع به ویژه در دانشگاه‌های مناطق محروم شدیدتر است.

مضمون فراگیر سوم: راهکارهای بهبود برنامه‌ریزی آموزشی

بر اساس یافته‌ها، سه گروه راهکار برای غلبه بر موانع و تحقق نقش اثربخش پیشنهاد شده است:

ح) راهکارهای هدفی و محتوایی: بازنگری اهداف آموزشی به سمت مهارت-محوری (با شاخص‌های قابل اندازه‌گیری) و طراحی محتوای درسی میان‌رشته‌ای و کاربردی که شامل مطالعات موردی واقعی و پروژه‌های عملی باشد (Zarei, 2024).

ط) راهکارهای روشی و ارزشیابی: به‌کارگیری روش‌های فعال تدریس (یادگیری مبتنی بر پروژه، یادگیری تجربی، یادگیری مشارکتی، شبیه‌سازی) و اصلاح نظام ارزشیابی از آزمون‌های صرفاً کتبی به ارزشیابی‌های عملکردمحور (پورتفولیو، پروژه، ارائه، ارزیابی همتایان) (Nasrollahi, 2022).

ی) راهکارهای ساختاری: ایجاد سازوکارهای نظام‌مند برای پیوند دانشگاه و صنعت (مانند کارگروه‌های مشترک برنامه‌ریزی درسی، دوره‌های کارآموزی اجباری با نظارت کارفرما)، توانمندسازی اساتید از طریق دوره‌های آموزشی در زمینه روش‌های نوین تدریس و ارزشیابی، و تأمین زیرساخت‌های فیزیکی و مالی لازم (Hosseini, 2025). برای ارزیابی کیفیت منابع منتخب از چک‌لیست CASP استفاده شد. میانگین امتیاز منابع ۴۲ از ۵۰ بود که نشان‌دهنده کیفیت «خوب» تا «بسیار خوب» است. همچنین، برای تأمین قابلیت اعتماد یافته‌ها، ۲۰٪ از منابع به صورت تصادفی توسط یک کدگذار دوم کدگذاری شدند و درصد توافق ۸۵٪ محاسبه گردید که طبق معیارهای Miles & Huberman (1994) در پژوهش‌های کیفی قابل قبول است. افزون بر این، مثلث‌سازی منابع (استفاده از انواع منابع: مقالات، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها) به افزایش اعتبار یافته‌ها کمک کرده است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که برنامه‌ریزی آموزشی از پنج مسیر اصلی بر سرمایه انسانی تأثیر می‌گذارد: شایستگی‌های عمومی، مهارت‌های شغلی، مهارت‌های نرم، کارآفرینی و اشتغال‌پذیری. این یافته با پژوهش‌های پیشین از جمله (Karimi et al, 2024؛ Eimer & Bohndick, 2023) و (Zarei et al. 2024) همخوانی کامل دارد. همچنین با نظریه سرمایه انسانی بکر (Becker, 1964) که بر نقش آموزش در افزایش بهره‌وری و مهارت‌های فرد تأکید دارد، و نیز رویکرد برنامه‌ریزی مبتنی بر شایستگی (Fathi Vajargah, 2023) همسو است. در تحلیل این یافته می‌توان گفت که برنامه‌ریزی آموزشی زمانی موفق به توسعه همه‌جانبه سرمایه انسانی می‌شود که اهداف مهارت‌محور، محتوای کاربردی، روش‌های فعال یاددهی-یادگیری، ارزشیابی چندوجهی و مشارکت ذی‌نفعان را به طور همزمان پوشش دهد. عدم توجه به هر یک از این پنج مؤلفه، زنجیره توسعه سرمایه انسانی را دچار اختلال می‌کند. نتایج دو دسته مانع اصلی را شناسایی کرد: موانع ساختاری-روشی (رویکرد سنتی، عدم انطباق با بازار کار، ارزشیابی نظری) و موانع مشارکتی-زیرساختی (ضعف مشارکت ذی‌نفعان، کمبود امکانات). این یافته با پژوهش‌های داخلی (Sharifi, 2025؛ Nasiri, 2022) و خارجی (Tight, 2023) همخوانی دارد. از نظر نظری، این موانع با نقد رویکردهای برنامه‌ریزی خطی و غیرمشارکتی (مانند مدل تایلر) که به نیازهای پویای بازار کار بی‌توجه هستند، سازگار است. در تحلیل این یافته می‌توان گفت که غلبه رویکرد سنتی و محتوا محور در نظام آموزش عالی ایران، همراه با نبود مشارکت مؤثر کارفرمایان و کمبود زیرساخت‌های عملی، باعث می‌شود حتی برنامه‌های آموزشی رسمی نیز نتوانند به اهداف خود در پرورش مهارت‌ها و کارآفرینی دست یابند. این موانع به ویژه در دانشگاه‌های مناطق محروم شدیدتر است.

نتایج سه گروه راهکار را شناسایی کرد: راهکارهای هدفی-محتوایی (بازنگری اهداف، طراحی محتوای میان‌رشته‌ای و کاربردی)، راهکارهای روشی-ارزشیابی (به‌کارگیری روش‌های فعال، اصلاح نظام ارزشیابی به سمت عملکردمحوری) و راهکارهای ساختاری (ایجاد پیوند دانشگاه و صنعت، توانمندسازی اساتید، تأمین زیرساخت‌ها). این یافته با پژوهش‌های (Ahmadi, 2023 ، Akbari & Mousavi, 2024) و (Nasrollahi, 2023) همخوانی دارد. از نظر نظری، این راهکارها با رویکرد برنامه‌ریزی مشارکتی و نظریه یادگیری تجربی کلب (Kolb, 1984) که بر یادگیری از طریق تجربه عملی تأکید دارد، سازگار است. در تحلیل این یافته می‌توان گفت که غلبه بر موانع نیازمند مداخله

همزمان در سه سطح هدف و محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی، و ساختارهای نهادی است. اجرای این راهکارها می‌تواند برنامه‌ریزی آموزشی را از وضعیت سنتی و نظری به رویکردی مهارت‌محور، مشارکتی و کارآفرینانه تبدیل کند.

بر خلاف پژوهش‌هایی که هر یک از مؤلفه‌های سرمایه انسانی را جداگانه بررسی کرده‌اند، نوآوری این پژوهش در ارائه چارچوبی یکپارچه و همزمان است که نشان می‌دهد برنامه‌ریزی آموزشی می‌تواند به طور هماهنگ بر پنج بعد تأثیر بگذارد. همچنین بر خلاف پژوهش‌های پیشین که اغلب پیشنهادهای کلی ارائه داده‌اند، این پژوهش پیشنهادهای مشخص و کاربردی (با شاخص‌های کمی مانند جایگزینی ۵۰٪ آزمون‌ها با پورتفولیو و سهم ۳۰٪ نمره برای فعالیت گروهی) ارائه می‌کند. اجرای نظام‌مند این پیشنهادهای می‌تواند گامی مؤثر در جهت کاهش شکاف میان آموزش عالی و بازار کار، افزایش اشتغال‌پذیری و تقویت کارآفرینی دانشجویان در ایران باشد.

با توجه به نتایج فرضیه اول (نقش اثربخش برنامه‌ریزی آموزشی بر پنج مؤلفه سرمایه انسانی)، پیشنهاد می‌شود که اهداف آموزشی به سمت مهارت‌محوری بازنگری شده و در هر مقطع تحصیلی حداقل دو پروژه عملی واقعی طراحی شود، ۳۰٪ نمره دروس به فعالیت‌های گروهی اختصاص یابد، و کارآموزی ۳ واحدی با ارزیابی کارفرما اجباری گردد. با توجه به نتایج فرضیه دوم (موانع ساختاری-روشی و مشارکتی-زیرساختی)، پیشنهاد می‌شود که تدریجاً ۵۰٪ آزمون‌های کتبی با ارزشیابی پورتفولیو جایگزین شده، زیرساخت‌های فیزیکی و مالی (آزمایشگاه، کارگاه، اینترنت پایدار) تأمین گردد، و کارگروه مشترک دانشگاه-صنعت در هر دانشکده تشکیل شود. با توجه به نتایج فرضیه سوم (راهکارهای بهبود)، پیشنهاد می‌شود که اساتید سالانه حداقل ۳۰ ساعت در زمینه روش‌های تدریس فعال و ارزشیابی عملکردمحور توانمندسازی شوند. اجرای نظام‌مند این پیشنهادهای برنامه‌ریزی آموزشی را به رویکردی مهارت‌محور و کارآفرینانه تبدیل کرده و شکاف میان آموزش عالی و بازار کار را کاهش می‌دهد.

منابع

- AbdiPour, F. Z. Imani, M. N & Safari, M. (2025). Analysis of the Necessities and Strategies for Implementing a Skill-Based Learning System in Technical and Vocational High Schools: A Synthesis Research Approach. *Journal of Educational Planning Studies*, 14(27), 261-260. [In Persian] [doi: 10.22080/eps.2025.29266.2342](https://doi.org/10.22080/eps.2025.29266.2342)
- Aghaee, N. Eskandari, Z & Khosravi, A. (2023). The impact of soft skills training on academic performance, communication skills, and critical thinking among university students. *Journal of Education and Learning*, 12(3), 45-60. <https://doi.org/10.5539/jel.v12n3p45>
- Ahmadpour Dariani, M. (2023). *Entrepreneurship: Definitions, Theories, and Applications*. Tehran: SAMT Publications. [In Persian]
- Araújo, J. Pestana, G & Santos, J. (2025). Experiential learning and soft skills development in higher education: Evidence from hackathon-based learning. *Education Sciences*, 15(2), 185. <https://doi.org/10.3390/educsci15020185>
- Aslami, M and Ojaghi, N. (2022). Identifying the Competency Components of Instructors in E-learning Environment Based on a Constructivist Approach. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 28(4), 143-169. [In Persian] [doi: 10.22034/irphe.2022.705233](https://doi.org/10.22034/irphe.2022.705233)
- Bagheri M, R. (2023). The impact of green university on students sustainable lifestyles. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 28(1), 159-186. [In Persian] [doi: 10.52547/irphe.1401.159](https://doi.org/10.52547/irphe.1401.159)
- Becker, G. S. (1994). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (3rd ed.). University of Chicago Press.
- Dorn, D. Schöner, F. Seebacher, M. Simon, L & Woessmann, L. (2024). Multidimensional skills and human capital formation in modern labor markets. *Labour Economics*, 84, 102392. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2024.102392>

- Ebrahimi,S and Jahani,Z. (2023). A Psychological Analysis of Persian Language and Literature Students' Attitude and Motivation towards their Major and Career Prospects. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 29(2), 115-132. [In Persian] doi: [10.61838/irphe.29.2.6](https://doi.org/10.61838/irphe.29.2.6)
- Ebrahimpour,M. Samadi,P. Ahmadi,P and Naraghizadeh,A. (2025). Identifying the Components of Design Thinking among Professors at Farhangian University of Tehran: A Student-Teacher Perspective. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 31(3), 99-122. [In Persian] doi: [10.61838/KMAN.IRPHE.31.3.6](https://doi.org/10.61838/KMAN.IRPHE.31.3.6)
- Eimer, A & Bohndick, C. (2023). Employability models in higher education: A systematic literature review. *Journal of Teaching and Learning for Graduate Employability*, 14(1), 1-22. <https://doi.org/10.21153/jtlge2023vol14nolart1637>
- El-Wan, A. Hassan, M & Abdelrahman, Y. (2022). Integrating soft skills into human resource development and educational planning: A competency-based approach. *Journal of Human Resource Development and Management*, 14(2), 85-102.
- Entezari,Y. (2025). Ecological Analysis of the Impact of Youth Development on the Development of Science, Technology and Innovation. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 31(4), 1-21. [In Persian] doi: [10.61838/KMAN.IRPHE.31.4.1](https://doi.org/10.61838/KMAN.IRPHE.31.4.1)
- Hassani, M. (2024). Higher Education and the Labor Market: Examining the Curriculum Compliance with the Required Education of Jobs by Mediation of Entrepreneurial Competency. *Journal of Management and Planning In Educational System*, 17(1), 131-154. [In Persian] doi: [10.48308/mpes.2024.233944.1398](https://doi.org/10.48308/mpes.2024.233944.1398)
- Hosseini, S. A. (2025). Higher Education and Human Capital Development in Iran. Tehran: SAMT Publications. [In Persian]
- Khazaei,J. Khorsandi Taskoh,A. Borzoyan,S. Zamanpour,E and Abdolahi,H. (2025). The competency pattern of faculty deans with emphasis on Academic governance. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 31(3), 55-77. [In Persian] doi: [10.61838/KMAN.IRPHE.31.3.4](https://doi.org/10.61838/KMAN.IRPHE.31.3.4)
- Khorshidi,B. abdoldhi,M and afkaneh,S. (2025). Explaining relationships of the components of entrepreneurial human resources competences in the Islamic Azad Universities of Tehran province. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 31(4), 121-135. [In Persian] doi: [10.61838/KMAN.IRPHE.31.4.7](https://doi.org/10.61838/KMAN.IRPHE.31.4.7)
- Koseda, M. Stofkova, J. & Repkova, I. (2024). Curriculum design and graduate employability: The role of skill-oriented educational planning. *Active Learning in Higher Education*, 25(1), 45-60. <https://doi.org/10.1177/14697874241282121>
- Mansoori. S & Joneid. F. S. (2024). Synthesis of research on barriers to learning transfer in organizational training: an introduction to ideal organizational educational planning. *Journal of Educational Planning Studies*, 13(25), 46-66. [In Persian] doi: [10.22080/eps.2024.27637.2275](https://doi.org/10.22080/eps.2024.27637.2275)
- Nature. (2025). Entrepreneurship education and employability outcomes: Evidence from Chinese universities. *Nature Human Behaviour*, 9(1), 112-124. <https://doi.org/10.1038/s41562-024-01985-3>
- OECD. (2023). Education at a glance 2023: OECD indicators. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/eag-2023-en>
- OECD. (2024). Education at a glance 2024: OECD indicators. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2024). Entrepreneurship education in higher education. Paris: OECD Publishing.
- Rahyab,H. Fathi Vajargah,K. Jafari,E and Mosapour,N. (2024). Analyzing the evolution of higher education in Afghanistan. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 30(1), 19-34. [In Persian] doi: [10.61838/kman.irphe.30.1.2](https://doi.org/10.61838/kman.irphe.30.1.2)
- Rezaei, M. (2022). Analysis of the challenges of developing students' job skills and the role of educational planning in Iranian higher education. *Quarterly Journal of Higher Education and Employment*. 8(3). 59-86. [In Persian]
- Sabzinour. A. Moshaddas. S & Jadidi Mohammadabadi. A. (2025). Investigate the role of artificial intelligence in predicting educational trends. *Journal of Educational Planning Studies*, 14(27), 191-210. [In Persian] doi: [10.22080/eps.2025.28851.2331](https://doi.org/10.22080/eps.2025.28851.2331)

- Salehi, M. (2023). Interaction of urban management with universities and institutions of higher education and research; presenting the "Knowledge-City-University" model. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 29(4), 58-81. [In Persian] doi: [10.61838/kman.irphe.29.4.4](https://doi.org/10.61838/kman.irphe.29.4.4)
- Salehi Omran, E. (2024). Organizing advanced skill trainings: integration and aggregation of technical and professional university and applied scientific university. *Journal of Educational Planning Studies*, 13(25), 3-27. [In Persian] doi: [10.22080/eps.2024.27734.2282](https://doi.org/10.22080/eps.2024.27734.2282)
- Salehi, P & Khalaj, M. (2022). Identify and explain the professional qualifications of teachers for the implementation of game-based educational programs in schools. *Educational Technologies in Learning*, 5(16), 79-121. [In Persian] doi: [10.22054/jti.2023.67173.1350](https://doi.org/10.22054/jti.2023.67173.1350)
- Sepahvand, R. mousavi, S. N and Mennati, R. (2026). Identifying the Antecedents and Consequences of Entrepreneurial Passion Using Fuzzy Cognitive Mapping. *Journal of Entrepreneurship Development*, 18(5), 146-173. [In Persian] doi: [10.22059/jed.2025.400578.654565](https://doi.org/10.22059/jed.2025.400578.654565)
- Seyed Mousavi, S. S. Abolghasemi, M. Ghahramani, M and Khayatian Yazdi, M. S. (2025). Mediating for the Transformation of the University: Identifying Challenges and Opportunities. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 31(4), 101-119. [In Persian] doi: [10.61838/KMAN.IRPHE.31.4.6](https://doi.org/10.61838/KMAN.IRPHE.31.4.6)
- Sharifi, A. R. (2025). Educational Planning in Higher Education: Foundations, Models, and Applications. Tehran: Payame Noor University Press. [In Persian]
- Shiri, N. Khoshmaram, M and Mehdizadeh, H. (2024). Evaluating the Role of Entrepreneurship Education in the Development of Entrepreneurial Mindsets of Iranian Students. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 30(2), 17-34. [In Persian] doi: [10.61838/KMAN.IRPHE.30.2.2](https://doi.org/10.61838/KMAN.IRPHE.30.2.2)
- Subramanian, A. (2017). Employability skills and higher education: Issues and challenges. *Journal of Interdisciplinary Economics*, 29(2), 111-130. <https://doi.org/10.1177/0260107917699782>
- Suleman, F. Teixeira, P. N & Machado-Taylor, M. (2021). Curriculum and employability: The role of higher education institutions. *Education Sciences*, 11(2), 51. <https://doi.org/10.3390/educsci11020051>
- Tight, M. (2023). Understanding higher education: Alternative perspectives (3rd ed.). London: Routledge.